

ნიკო ჩიხლაძე

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ქსეუ სრული პროფესორი, აწსუ სრული პროფესორი,

საქართველოს საინჟინრო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი

ჩრდილოვანი ეკონომიკის ზოგიერთი საკითხის ბაზრება მართლმადიდებლური მრწამსის მიხედვით

ეკონომიკური თეორია

ჩრდილოვან ეკონომიკას და მის პრობლემებს კაცობრიობა უხსოვარი დროიდან იცნობს. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ინტენსიურად შეისწავლება ბოლო ათწლეულების მანძილზე, ეკონომისტთა დიდი ნაწილისათვის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში „ჩრდილში“ იმყოფებოდა. „ჩრდილოვანი ეკონომიკის“ მრავალფეროვნების გამომხატველია თუნდაც მისი განსხვავებული ტერმინებით მოხსენიება: „Shadow Economy“, „Black Economy“ („შავი ეკონომიკა“) „Second Economy“ („მეორე ეკონომიკა“), „Теневая Экономика“ და სხვა.

გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულებიდან ამ თემამ დიდი პოპულარობა შეიძინა და როგორც უცხოურ, ისე სამამულო ლიტერატურაში მისი მრავალფეროვანი განსახილველებანი დამკვიდრდა. ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი ვ. ტანზი ჩრდილოვან ეკონომიკას განსახილველავს, როგორც „ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის (ეეპ) ნაწილს, რომელიც გამოირიცხება (ან შემცირებულია) ანგარიშგებაში და შესაბამისად არ აისახება ოფიციალურ სტატისტიკაში“.¹ ქართველ მკვლევართა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ

„ჩრდილოვანი ეკონომიკა ეროვნული ეკონომიკის ნაწილია, რომელიც მოიცავს საქმიანობის აღურიცხავ და კანონსაწინააღმდეგო სახეების ერთობლიობას. მისთვის დამახასიათებელია ფარული, საიდუმლო „მოღვაწეობა“, ხშირად კრიმინალური ხასიათით, რომელიც არ არის რეგისტრირებული და არ აღირიცხება ოფიციალური ორგანოების მიერ“.²

როგორც აღინიშნა, ჩრდილოვანი ეკონომიკისა და კორუფციის დონეს შორის შეიძლება ოქტავას არსებობს მჭიდრო კავშირი. კორუფცია

(corruptio- მოსყიდვა) არის საჯარო ძალაუფლების არაკეთილსინდისიერად გამოყენება პირადი, მესამე პირის ან ჯგუფის სარგებლობის მიღების მიზნით. თანამედროვე განმარტების იდენტურია სულხან-საბასეული განმარტებაც – ქრთამი, ანუ „საცოდავი ძღვენი“ სხვა არაფერია, თუ არა თანამდებობის პირისათვის მოსახყიდად მირთმეული ფული (ძღვენი), საჩუქარი ან გასამრჯელო რაიმე სამსახურის გაწევის მიზნით.³

საქართველოში ისტორიულად ჩამოყალიბდა თვითმყოფადი ეროვნული ტრადიცია შრომასთან, საკუთრებასთან, განათლების მიღებასთან, სიმდიდრის დაგროვებასთან

დამოკიდებულებაში, რაც მატერიალური, სულიერი და ზნეობრივი კრიტერიუმების შერწყმას ეფუძნებოდა. სამეურნეო საქმიანობის წარმართვის მსოფლმხედველობრივი და თერიული საფუძველი საქართველოში იყო წმინდა წერილი და მასზე დაფუძნებული „სახლმშენებლობა“ (ეკონომიკა). ეს უკანასკნელი უპირველესად მოიაზრებოდა, როგორც მეცნიერება პატიოსანი შრომის, შინამეურნეობებისა და საერთოდ, ეროვნული მეურნეობის საკუთარი ძალებით წარმართვის, სიყვარულით შექმნისა და უპოვართა მხარდაჭერის შესახებ ქრისტიანული მოძღვრების საფუძველზე.

სამწუხაროდ, ეკონომიკურ და საერთოდ, საზოგადოებრივ ურთიერთობებში ათწლეულების მანძილზე მიიჩქმალა ქრისტიანულ ღოგმატზე დაფუძნებული ქცევის მოდელი. თავის მხრივ, ეს იყო შედეგი მეცნიერების სახელით რელიგიის უარყოფისა, მეცნიერებასა და რელიგიას შორის კარმონიის რღვევის პროპაგანდისა.

სამყაროს დასაბამიდან ერთ-ერთი უმძიმესი ცოდვა – იუდა ისკარიოტელის მიერ იესოს გაცემაც ქრთამს – ოცდაათ ვერცხლს უკავ-

¹ იხ. Сакс Дж., Ларрен Ф. Макроэкономика. Глобальный подход. М.: Дело, 1996, 273 с.

² თონაშვილი რ., ჩრდილოვანი ეკონომიკა. კორუფცია თბ. 2002. გვ. 44.

³ ჩრდილოვანი ეკონომიკისა და კორუფციის ურთიერთმიმართების ეკონომიკური ასპექტები უფრო დაწვრილებით იხ. ჩიხლაძე ნ., „ჩრდილოვანი ეკონომიკა – რეკონული ასპექტები“. ქუთაისი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2005. -225 გვ.

შირდება. იუდამ საღაროს მცველად ყოფნის დროსაც გამოიჩინა სწრაფვა მითვისებისა და ჩრდილოვანი ოპერაციების წარმოებისა. სწორედ „ვერცხლისმოყვარეობა“ და არა იდეური სიძულვილი ან სხვა ფაქტორი გახდა იესოს გაცემის საფუძველი და სტიმული (!). მექრთამე იუდამ ინანა და ფული დააბრუნა, რომელიც როგორც „სისხლის საფასური“ საგანძურშიც არ შეინახეს და გარეშეთა სასაფლაოდ მიწდარი შეიძინეს (შემდგომში „სისხლის მიწდარი“). თვით იუდას აღსასრულიც დამაფიქრებელია – თვითმკვლელობა, როგორც ანგარების მოყვარული, მომხვეჭელი ბუნების და რაც მთავარია ქრისტეს გამყიდველის აღსასრული.¹

ჩრდილოვანი ეკონომიკისა და კორუფციის კვლევის სიახლის მიუხედავად, იგი, როგორც ყველა ზოგადსაკაცობრიო პრობლემა, არახალია მართლმადიდებლური მრწამსისათვის: „ვინც იპარავდა, ნუღარ მოიპარავს. უკეთესია იშრომოს, თავის ხელით აკეთოს კეთილი, რათა აქონდეს გაჭირვებულთათვის მისაცემად“ (პავლე ეფეს. 4,28). ამ შეგონებაში ორი მთავარი ეკონომიკურ-მორალური ამოცანაა დასმული: სარჩოს მოპოვება არა მხოლოდ საკუთარი ყოფიერებისთვის, არამედ მოყვასისათვის, გაჭირვებულთათვის, უპოვართათვის. მხოლოდ პატიოსანი, ღვთივსათნო საქმიანობის (შრომის) შედეგად მოპოვებულ საზრდოა ქრისტიანული შრომითი მორალის ქვაკუთხედი: „ნეტარია ყოველი, რომელსაც ეშინია უფლისა და იარება მისი გზებით. შენი ხელების ნაყოფს თუ ჭამ, ნეტარება შენ და სიკეთე შენ!“ (ფსალმ. 127).

შეურიგებლობა სიზარმაცისა და სარჩოს დაუმსახურებლად მოპოვებისადმი ამავდროულად ერთგვარი გამოწვევაცაა კორუფციისა და უშრომელი შემოსავლისადმი, ათასგვარი მაქინაციებით, მოტყუებით, ქრთამის აღებ-მიცემობით საქმის კეთებისადმი. წმინდა პავლე მოციქული ცალსახად გამოხატავს სიმკაცრეს და შეუვალობას ამ საკითხისადმი: „ვისაც შრომა არ სურს, ის ნუღარც ჭამს“ (2 თეს., 3,10).²

უპირველესია რწმენა, ღვთის სიყვარული და არა „ვერცხლისაკენ“ (იგულისხმება ფული, ოქრო და სხვა მატერიალური აქტივები) ღტოლვა. უფლის მიმართვა მკაფიოდ გამოხატავს ამ დამოკიდებულებას: „ვინ თქვენ ბრმა წინამძღოლნი, რომლებიც ამბობთ: ვინც ჭამარს დაიფიცებს, ეს არაფერია; ხოლო ვინც ჭამდის ოქროს დაიფიცებს, ის ვალდებულიაო. უგუნურებო და

ბრმებო! რა უფრო დიდია ოქრო თუ ჭამარი, ოქროს რომ წმენდს?“ (მათე, 23, 16-17).

აღმსარებელმა მორწმუნემ მოძღვრის წინაშე უცილობლად უნდა აღიაროს ისეთი ცოდვები, როგორცაა ანგარებით, მტაცებლობით (სხვისი ქონებისა), მითვისებით რაიმე არა კეთნილისა, სიხარბით, სიმდიდრის ტრფიალით, ქრთამის მიცემ-მიღებით, ყალბი ვექსილით ფულის აღებით, ყალბობით (ყალბად მუშაობით), ძღვნისმოყვარეობით და ხელობის უსწავლელობით ჩადენილი ცოდვები. ამქვეყნიური სიკეთებისადმი მისწრაფება ადამიანს ვნების მონად აქცევს: „არ უნდა ისურვო ისეთი რამ, რომელსაც ოდესმე ვეღარ მოიხმარ და რომლის მუდმივ ფლობასაც ვერ შეძლებ“ – ქადაგებს წმ. ნილოს სინელი.

„ვერცხლისმოყვარეთა“ მხილება-შენდობა და მათთვის სწორი გზის მიცემა მართლმადიდებლობის მრწამსის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია. ნიშანდობლივია, რომ გადასახადის გადახდა (საგადასახადო ადმინისტრირება) და საბაჟოს გავლა ერთგვარად „იოლადსაცდური“ საქმიანობის რიგს განეკუთვნებოდა და არცთუ იშვიათად უკავშირდებოდა „თამაშის აკრძალულ წესებს“. ამის დასტურია, რომ მებაჟე ფაქტობრივად ყოველთვის მოიხსენება ცოდვილთა გვერდით ან სინონიმად: „როდესაც მის სახლში დაჯდა, იესოსთან და მის მოწაფეებთან ერთად იჯდა ბევრი მებაჟე და ცოდვილი, რადგან მრავალნი იყვნენ იქ, ვინც გაჰყვა მას“. (მარ. 2,15), ან „ხოლო თუ არც კვლეხისა გაუგონებს, მაშინ იყოს იგი შენთვის წარმართი და მებაჟე“ (მათ. 18, 17) ან კიდევ „ხოლო თუ თქვენ თქვენი მოყვარულები გვეყვარებთ, რა იქნება თქვენი საზღაური? განა მებაჟეებიც ასე არ იქცევიან?“ (მათ. 5, 46).

გავისხენოთ, რომ იერიქონში ჩასულმა იესომ დაინახა ღვთის ხეზე ასული ზაქე და მიხვდა, რომ ეს იყო სული, რომელიც გადარჩენას ითხოვდა. უფალმა იხმო ზაქე და ყველასათვის მოულოდნელად მის სახლშიც დარჩა. ზაქე უფლის წინაშე გულწრფელად გამოთქვამს სინანულს: „აჰა, უფალო, ჩემი ქონების ნახევარს ღარიბებს მივცემ და თუკი ვინმესთვის რაიმე გამომიძალავს, ოთხმაგად მივაგებ“ (ლუკ. 19, 8). ზაქეს ამქვეყნიური და მატერიალური ფაქტობრივად არაფერი აკლდა. ცოდვილ სულს მხოლოდ ადამიანური სიბოლო, სიყვარული და ღვთის შეწვევა ესაჭიროებოდა. ზაქემ თავისივე სურვილით რამდენიმეჯგის დაუბრუნა მათ ვისაც გა-

¹ იხ. ჩიხლაძე ნ., „ეკონომიკურ ურთიერთობებში მართლმადიდებლობის ფასეულობათა გააზრების ზოგიერთი საკითხის შესახებ“, ჟურნ. „ეკონომიკური პროფილი“, №3, 2007.

² ღვთისმეტობმა მარქსიზმის კლასიკოსებმაც „ბევრი კვლევის“ შედეგად იფიქვ დასკვნა („ვინც არ მუშაობს, ის არ ჭამს“) გამოიტანეს, თუქცა 19 საუკუნის შემდეგ (!)

მოსძალა, გამოისყიდა პირდაპირი გაგებით ძველი დანაშაული, მაგრამ ამით ახალს კი არ გაუხსნა გზა, არამედ შეიყვარა მაცხოვარი და “ზეციური მარგალიტების” შესაგროვებლად უფლის გზას დაადგა – საეკლესიო გადმოცემებით ყოფილი მებაჟე შემდგომში ერთ-ერთი ოლქის ეპისკოპოსი გახდა (ნიშანდობლივია, რომ მათე – მოციქული იესოსი, პირველი სახარების ავტორი, რომელიც მოწამებრივად აღესრულა, ასევე მებაჟე (მეზვერე) იყო). წრფელ სინანულს, რომელიც “კეთილმსახურთაგან” მოდის, უფალი ყოველთვის იღებს: “უღვთოთა ამქვეყნიური ქონება მთლად რომ გასცენ, მათთვის უსარგებლოა. ვინც ცოცხალი ღვთის მტერი იყო, ცხადია ის გარდაცვლილიც არ არის” (წმ. მოციქულთა პეტრეს და პავლეს განაწესები, 14.).

ცოდვების გულწრფელი მონანიება “ვერცხლისმოყვარესაც” შეუძლია. ტაძარში სალოცავად შესულ ფარისეველსა და მებაჟეს შორის, რომელსაც ფარისეველი მძარცველების, უსამართლო და მრუში ადამიანების გვერდით მოიხსენიებს, უფლისათვის უფრო მისაღები ხდება მებაჟის გულწრფელი მონანიება, რომელიც “მოშორებით იღვა და ვერც კი ბედავდა რომ ცისკენ მიეპყრო თვალი, მკერდში მჯიღს იცემდა და ამბობდა: “ღმერთო, შემეწყალე მე ცოდვილი” (ლუკ. 18, 10-14).

კაპერნაუმში მისვლისას უფალი ემორჩილება გადასახადის გადახდის აუცილებლობას და რომ არ აცდუნოს დიდრაქმის (გადასახადის) ამკრებნი (ქრთამისაკენ რომ არ უბიძგოს, მაგალითად, გადასახადის ხელოვნური შემცირების ან სხვა მანიპულირების მიზნით-ავტ.), პეტრეს ავალებს სტატირის (ფულის) მოტანას და საგადასახადო ვალდებულების გასტუმრებას. კეისარი, იგივე საერო (მიწიერი) მმართველი ქვეყნის სახეა, ამიტომ უპრიანია მისცე მას, თუკი ამით არ უარყოფ და ეწინააღმდეგები უფალს.

მომაკვდინებელ ცოდვად მიიხნევენ ჩრდილოვან ოპერაციებს “უსამართლო შენაძენის მოხვეჭას” წმინდა მამებიც. წმინდა ეფრემ ასური გმობს მექრთამეობას, არაკეთილსინდისიერად ფულის მითვისებას და მათ საქმიანობას სისხლის დამქცევთა მიმე ცოდვასთან აიგივებს: “ვაი უკეთურთა, ქრთამით გამამართლებელთა. ვაი სხვისი საკუთრების გამფლანგველთა. ვაი მუშაკისათვის გასამრჯელოს წამრთლმეკეთა, რამეთუ ასეთები იგივე არიან, რაც სისხლის დამ-

ქცევნი”. წმინდა მამას სასტიკი მსჯავრი გამოაქვს ასეთთა მიმართ: “ვინც ძარცვა-გლეჯით შეურაცხყოფდა ღმერთს და ფარავდა თავის საქმეებს, ჩაგდებულ იქნება უკუნ წყვლიადში, სადაც სხვიც კი არაა სინანულისა... ვინც ძარცვაგდა და სხვებს ავიწროებდა და უსამართლო შენაძენით თავის სახლს ქონებას მატებდა, შეუბრალებელი დემონები თავისთან წაათრევენ.”¹

მართლმადიდებლობა არც ეშმაკისაგან მოვლინებულ თანამდებობის ბოროტად გამოყენების საფრთხეს და აქედან გამომდინარე შესაძლო სავალალო შედეგებს ივიწყებს, მათ შორის ღვთისმსახურთა მიმართაც: “თუ ვინმე ეპისკოპოსმა ფულით შეასრულოს ხელდასხმა და ამგვარად ვაჭრობის საგნად აქციოს მადლი, რომელიც არ იყიდება და ფულით ხელი დაასხას ეპისკოპოსს, ქორეპისკოპოსს, მღვდლებს, დიაკვნებს, ან ვისმე სხვას, ვინც სასულიერო წოდებას ეკუთვნის, ან ანგარების მიზნით ფულით დააყენოს მნე (ეკონომოსი), ან ქადაგი, ან დეკანოზი, ან სხვა ვინმე კანონით განწესებული, ვისაც ამის ქმნა ემხილოს, მას ჩამოერთვას მისი ხარისხი (პატივი). ხელდასხმულნი ან დანიშნულნი ამ გზით ნურაფერს შეინარჩუნებენ ასეთი ხელდასხმისაგან ან დანიშნისაგან, არამედ ჩამოერთვათ მათ პატივი და მოვალეობა, რომელიც ფულით მიიღეს. ხოლო ვინც ასეთი საძაგელი და უწესო ვაჭრობის შეამავალი იქნება, განიკვეთოს მღვდლობისაგან, ხოლო თუ ერისკაცი ან მონაზონი იყოს, შეწვენილებულ იქნეს”. ნიშანდობლივია, რომ ქალკედონის IV მსოფლიო საეკლესიო კრება დასაწყისშივე, მეორე და მესამე მუხლებში იხილავს და გმობს “ვერცხლისმოყვარეობის” ამ საფრთხეს. უნდა ვიფიქროთ, რომ ფაქტობრივად “მეორე ეკონომიკის” ან “თეთრსაყვლიანთა ჩრდილოვანი” ეკონომიკის ფარული საქმიანობის ამკრძალველი ნორმების შემოღება ეპოქალურ საჭიროებას წარმოადგენდა. იგივე ძეგლის მესამე მუხლში ასევე იკრძალება არალეგალური შემოსავლებით ქონების მიღება და ფლობა, რომელიც “არაწესიერი შესაძინების”, “ვერცხლისმოყვარეობის გამო ქონების განგების” სავალდებულო ნორმებთანაა დაკავშირებული. მათი დარღვევა საკმაოდ მიმე ვერდიქტის საფუძველია – დასჯა საეკლესიო განკანონებით.²

მსოფლიო VI საეკლესიო კრების კანონები³ კიდევ უფრო აკონკრეტებენ სასულიერო პირის კომერციულ საქმიანობასთან დამოკიდებუ-

¹ წმინდა ეფრემ ასური, „ტანჯვათა სხვადასხვაგვარობაზე“ (კრებულში ჯოჯოხეთი და სამოთხე”, თბ. 2004).

² “დიდი სჯულის კანონი”. თბ. 2007, გვ. 53.

³ სრულად „კონსტანტინეპოლის სამეფო გუმბათიან პალატაში ჩვენს კეთილმსახური და ქრისტესმოყვარე მეფის იუსტინიანეს წებთაში შეკრებილი წმინდა მამების კრების კანონები”

ლებას. მეცხრე მუხლის მიხედვით ასეთ პირებს არ აქვთ უფლება სავაჭრო სახლი აკონდეს, “ვინაიდან თუკი მას საერთოდ აკრძალული აქვს შესვლა ამგვარ სახლში, რამდენად უფრო უწესოა და შეუფერებელი მისთვის სხვების მომსახურება დუქანში. თუ ვინმე მოიმოქმედებს ამას, ან უნდა შეწყვიტოს ეს მოქმედება, ან უნდა განიკვეთოს”.

ნიშანდობლივია, რომ XII საუკუნის უმნიშვნელოვანესი იტორიული წყარო “რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების ძეგლისწერა” განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევს ჩრდილოვან ოპერაციებს, ქრთამს, უწესო აღებ მიცემობას, განსაკუთრებით სასულიერო პირთა მიმართ. მეხუთე მუხლი განმარტავს: “ქრთამისა და საფასურის შესახებ, რომელსაც ხელდასხმელნი მიიღებენ ხელდასხმულთაგან... განესახდერავთ, რომ ასეთი უნდა ჩამოშორდეს ეკლესიას და მას უნდა აკრძალოს მღვდლობა თავის მაკურთხებელთან ერთად... ნუ მიიღებენ ნურაფერს ნურც ხელდასხმამდე, ნურც ხელდასხმის დროს, ნურც ხელდასხმის შემდეგ, ნურც ქრთამს, ნურც ძღვენს, ნურც ევლოგიას”.

ჩრდილოვანი ეკონომიკის ზოგიერთი საკითხის მოკრძალებული კვლევა მართლმადიდებლური მრწამსის ჭრილში შემდეგი დასკვნების საშუალებას იძლევა:

ა) „არა იპარო“ – მოსეს ეპოქიდან მოკიდებული დადავებს მერვე მცნება. იგი გულისხმობს არა მხოლოდ ღვთისაგან პარვას, არამედ მიწიერი ფასეულობებიდან გამომდინარე სხვათა ქონების მითვისებას, მომხვეჭელობას, სახელმწიფოს და ბიზნეს პარტნიორთა მოტყუებას და სხვა საცდურ საქმიანობას.

ბ) იუდა ისკარიოტელის მიერ მაცხოვრის გაცემა ქრთამს, “ვერცხლისმოყვარეობას” უკავშირდება, რაც იესოს გაცემის საფუძველი და სტიმული გახდა. ამავე დროს იუდა, როგორც გამყიდველი, ქრისტიანთათვის მრწამსის, მეგობრობის, სპეტაკი ურთიერთობის ფულზე “გაცვლის” (ქრთამის) სამარცხვინო სიმბოლოდ იქცა.

გ) მართლმადიდებლური მრწამსის დამოკიდებულება მარტივად და გულშისამწვდომად არის ასახული პავლე მოციქულის ნააზრევში: “ვინც

იპარავდა, ნუღარ მოიპარავს. უკეთესია იშრომოს, თავის ხელით აკეთოს კეთილი, რათა აკონდეს გაჭირვებულთათვის მისაცემად”

დ) გადასახადის გადახდა (საგადასახადო აღმინისტრირება) და საბაჟოს გაგლა იმდენადაა გაიგივებული “იოლადსაცდურ” საქმიანობასთან, რომ მებაჟე ფაქტობრივად ყოველთვის მოხსენიება ცოდვილთა გვერდით ან სინონიმად.

ე) რაოდენ გასაკვირიც უნდა იყოს ჩვენთვის, მიწიერთათვის, ქრთამის მოყვარული, “ქრთამის მქმნელი” ბოლომდე არასდროსაა განწირული: ამის ნათელი დადასტურებაა მეზვერე ზაქეს შენდობა იესოს მიერ, ცოდვილი სულის მხარდაჭერა, რაც ღვთის გზაზე მისი დადგომის მიზეზი გახდა;

ვ) თვით უფალიც ემორჩილება გადასახადის გადახდის სავალდებულობას. იგი ერიდება კაცთა (დიდრაქმის (გადასახადის) ამკრებთა) ცდუნებას და პეტრეს ავალებს სტატირის (ფულის) მოტანას და საგადასახადო ვალდებულების გასტუმრებას.

ზ) განსაკუთრებით ნეგატიურია მართლმადიდებლური მრწამსის დამოკიდებულება ღვთისმსახურთა “ვერცხლისკენ ლტოლვის” მიმართ: “არაწესიერი შესაძინელი” ცალსახად იგმობა და შესაბამისი მკაცრი ნორმების დარღვევა საეკლესიო განკანონებით ისჯება.

ამრიგად, წინამდებარე ნაშრომის ცალკეული ეპიზოდები გარკვეულ წარმოდგენას გვიქმნიან, თუ რაოდენ ნეგატიური შედეგები შეიძლება მოუტანოს ინდივიდს, საზოგადოებას “ვერცხლისმოყვარეობის” სენმა, რის შესახებაც ათეული საუკუნეების წინ გვაფრთხილებდა სახარება, დიდი სჯულის კანონი, წმინდა მოციქულთა წერილები და სხვა უნიკალური მართლმადიდებლური წყაროები.

მიგვაჩნია, რომ მართლმადიდებლურ სფუძვლებს და საზოგადოების სამეურნეო სისტემის განვითარების პრინციპებს აქვთ უნივერსალური ხასიათი და სწორედ ისინი უნდა დაედოს საფუძვლად საქართველოს ეკონომიკის ფუნქციონირებას. მის განვითარებას და საზოგადოდ, სახელმწიფო მმართველობას უახლოეს ათწლეულებში.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები:

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები, სტოკჰოლმი, 1991.
2. „დიდი სჯულის კანონი“. თბ. 2007.
3. „ჯოჯოხეთი და სამთხე“ (მთარგმნელი და შექმდგენელი დეკანოზი არჩილ შინდიაშვილი), თბ. 2004.
4. ჟურნ. „კარიბჭე“, №22, 2007; №24, 2007.
5. ჩინლაძე ნ., „ეკონომიკურ ურთიერთობებში მართლმადიდებლობის ფასეულობათა გააზრების ზოგიერთი საკითხის შესახებ“, ჟურნ. „ეკონომიკური პროფილი“. №3, 2007.
6. „მიდრები და ღარიბები“ (შექმდგენელი გალინა ხარებაშვილი), თბ., “ხარება”, 2006.
7. Кандалинцев В., Бизнес во Христе. Эльверсия, www.sobor.vinchi.ru